

L'última cançó

Acompanyar al final de la vida

L'Antonio és un home ni prim ni gras, sembla alt assegut a la vora del llit. Poc cabell, fosc, clar de pell, bosses sota els ulls ('es por el oxígeno', m'explica), ulls petits i rodons, cara afable, mirada amb un deix vidriós. Té setanta-cinc anys i viu sol, però té l'ajuda d'una cuidadora. Es va separar fa quinze anys i no va tenir fills. Té una malaltia pulmonar obstructiva crònica des de fa set anys que li impedeix dur una vida normal i que ha empitjorat especialment els últims mesos. M'ho explica tot assegut a la vora del seu llit reclinable, mentre anoto, atenta, la informació mentalment, la que em diu i la que no em diu però que he après a llegir (allò que els *domis*, com diem des del PADES, i l'espai entre paraules, els detalls que suren en l'aire, t'ensenyen), com que és un home culte. Es cansa molt, fa dues passes i ja no pot més. Em diu, 'pero he avanzado mucho, mira lo que hago ahora'; s'aixeca, fa una espècie de volta lenta i tortuosa sobre sí mateix i torna a asseure amb esforç. Em diu, entre l'orgull i la vergonya: 'quizás te parece poco, pero para mí es mucho'.

No sento pena per ell, però sí compassió, una compassió que només m'empeny a escoltar-lo, a escoltar el seu relat; el veig fort i positiu malgrat el que pot suposar per a ell viure així, però de sobte, li miro els peus, les sabatilles rosa salmó apagat que porta i que semblen d'hivern, els peus ben encoixinadets, i no sé perquè però una pena tremenda m'atravessa. I em trasllada durant una mil·lèsima de segon al papa, a l'hospital, quan també vaig sentir una compassió infinita i una pena difícil de digerir, quan vaig mirar a terra i vaig veure les seves espadenyes al costat del llit d'hospital, esperant que algú se les posés. Per què fan tanta pena, els peus? No són els peus en sí,

imagino que és la imatge amb la que et connecta; la impossibilitat de caminar, la dificultat per fer-ho, les poques passes que pot fer un sense ofegar-se. La imatge de la vulnerabilitat. Algo tan senzill com els peus.

Segueixo amb l'entrevista, com dorms, has perdut la gana, tens dolor, com estàs d'ànims, sents que tens suport, bien, un poco, no, regular, mucho. Parlem, i a mesura que avança la tarda d'aquell dimarts de gener compartit, noto que es relaxa, que s'obre, que està a gust. I aquell clima que s'ha creat ens du, inevitablement i amb una naturalitat senzilla, a la pregunta que, encara no ho sé, determinarà el rumb de la visita. Hi ha algo que et preocupa, Antonio? L'home em mira als ulls, es toca la barbeta, tos amb dificultat, desvia la mirada cap a la finestra on hi ha marques de la pluja d'ahir. Sembla que s'ho pensa. "Hay algo, sí". Segueixo en silenci, expectant. Activo sense adonar-me'n aquella paciència que desenvolupes quan treballes en cures pal·liatives. "Tengo un asunto pendiente. No quiero morirme sin...", se li trenca la veu, s'emociona, es col·loca les mans sobre els ulls, després les baixa poc a poc. "Tranquilo, Antonio. Tómate tu tiempo". Es mira el dors de les mans com buscant-hi els mots, agafa aire, exhala lentament, i en aquell aire que ja no és només seu sembla deixar anar molt més que paraules, com un globus que es desinfla -i m'imagino un veler que deixar anar l'ancla i que s'entrega al vent-. I comença a relatar, amb una veu rotunda que sembla agafar força:

«Cuando tenía veintidós años empecé a trabajar en un bar del Gótico de Barcelona. Yo había llegado a Barcelona de pequeño con mis padres, de un pueblecito de Teruel. Ellos no tenían mucho dinero para pagarme los estudios y me tuve que buscar la vida desde los dieciséis. Aterricé en ese bar que era pequeño y un poco oscuro: se llamaba Satélite. Yo era camarero, servíamos gin-tonics, cócteles varios y algo para picar. Con el tiempo empezaron a venir músicos de segunda a

hacer pequeños bolos en el minúsculo escenario, y ese bar que al principio resultaba deprimente empezó a tener vida. El caso es que a mí me gustaba tocar el piano en mi tiempo libre. Un día, al cierre, me quedé solo. Los dueños habían comprado un piano de segunda o tercera mano, qué sé yo, y me animé a tocarlo. Me senté en el taburete minúsculo, que estaba recubierto de terciopelo, y puse mis manos sobre el teclado frío. Lo recuerdo como si fuera ayer -somriu, fa el gest amb els dits, que es mouen virtuosos a l'aire, com si acariciessin una superfície imaginària-. Las primeras notas sonaron mal, parecía desafinado. Seguí improvisando, tan solo escuchando las notas que sonaban en la sala pequeña y que dejaban un eco flotando. Ese momento se convirtió en una costumbre y en un hábito que esperaba cada noche, al cierre, aprovechando la soledad y el efecto relajante en el cerebro de la ginebra que todo buen camarero necesita para aguantar a algunos clientes. Y me animaba a tocar. En casa seguía aprendiendo con libros y después, cuando logré ahorrar un poco, con un amigo músico que me ayudaba y que me cobraba algo simbólico. Con los meses, fui perfeccionando la técnica.

Un día, en el Satélite, apareció una chica de más o menos mi edad. Recuerdo que iba vestida de rojo, con una amiga, y que se sentaron muy cerca del escenario. "Para mí una margarita". Cuando se la serví nervioso, me sonrió ampliamente y creo que esa sonrisa es de esas cosas que se te quedan dentro, ¿sabes lo que quiero decir? Empezamos a charlar. La amiga se fue un poco antes, y cuando estaba pagando, me preguntó a qué hora salía. Me esperó, y ese día no me quedé a tocar. Paseamos, llegamos hasta Colón y luego, nos acercamos al puerto. Charlamos hasta las tantas, parecía que nos conocíamos de toda una vida. -L'Antonio tanca els ulls un instant, sospira profundament, com recordant, i els torna a obrir-. En un momento de la noche, me acerqué a ella, me miró. ¿Sabes esa cara que ponemos cuando no queremos que llegue algo para que no se acabe? Pues esa cara puso... Tal vez me estoy poniendo demasiado cursi, ¿no hija? -riu-. Pero sellamos eso que sentíamos tan reciente y tan extraño en un beso urgente. Aún recuerdo el sabor a limón en las

lenguas. Y pensé, qué cosa más tonta, hay besos que tienen sabor a nunca más.

Fue la primera vez que me enamoré. Estuvimos viéndonos las semanas siguientes. Recorrimos las calles de Barcelona, y las afueras, y nos faltaban horas. Ay, hija... -fa una pausa, suspira fundament-. Las palabras no bastan para explicar las cosas que pasan aquí dentro -s'assenyala el pit amb l'índex-. Pero un día, me dijo que se marchaba a vivir a París. Que volvía con su madre. Era medio francesa, ¿sabes? La noche antes volvimos al puerto, donde empezó esa historia que ya tenía final anunciado. ¿Qué triste, no? Aunque yo, en el fondo, albergaba la esperanza de viajar a París, de volvernos a ver.

Esa última noche, un fotógrafo que buscaba ganarse la vida capturando a los transeúntes por las Ramblas con una de esas cámaras antiguas y pesadas, nos hizo una fotografía. Se la quedó ella. Ojalá pudiera tenerla ahora entre mis manos, aunque no la necesito para recordar ese rostro. Hay cosas que no se olvidan, ¿sabes lo que te quiero decir? Y esa fue la última noche que la vi -fa una pausa, es torna a mirar les mans-. Un día llegó una carta al bar. Era suya. Me escribía que su madre había enfermado mucho y que tenía que seguir su vida ahí, que las cosas eran complicadas. Se despedía, hija. No había remitente. Te parecerá una tontería, yo después tuve otras parejas, me llegué a casar. Sigues tu vida como si la vida para ti no hubiera comenzado ya mucho antes. Pero jamás olvidé a esa chica, lo que me hizo sentir. Llegué a pensar que no todos los amores nacen para ser vividos. Otra tontería, ¿no? Nos enamoramos, hija. Con los años, me di cuenta de que era la primera vez que me permitía ser quién era realmente.

Después de eso, todo siguió igual. Igual de gris, quiero decir. Mi vida de aquel entonces, la de antes de que apareciera ella. [...] Y tuve la necesidad de componerle

una canción. Necesitaba expresar cómo me sentía. Lo hacía por las noches, en ese rato en la que el bar ya había cerrado y yo no tenía ganas de volver a casa. Siempre me quedé con ganas de tocársela -fa una altra pausa, ara més llarga-. [...] Se llamaba Juliette. Ay, hija, la nostalgia me ha perseguido desde ese día. La nostalgia es una historia que no tiene final.»

Torna el silenci, tornem a l'habitació de parets de color terra. He estat tota aquesta estona absorta en les paraules de l'Antonio, casi podia sentir jo també el vent del port a les galtes, l'olor a mar, la ciutat que estimo on també atesoro records, el so de les copes dringant amb la música de fons d'un *Satélite* que ja existeix a la meva imaginació. El dolor que ens atravesava amb el primer amor i que em connecta amb les meves pròpies vivències. L'Antonio s'atura per agafar aire i respirar, dificultosament, i ara torna a tossir. Sembla exhaust però està tranquil. Li apropo l'ampolla d'aigua que té al costat del llit, m'agraeix el gest, l'agafa i beu. Torna a deixar l'ampolla a terra. "Menuda historia, Antonio". Li somric. "Sí. Bonita y triste, ¿verdad?", em contesta. Segueix: "Me has preguntado si me preocupa algo. Ahora que se acerca el final, he tenido tiempo para pensar. Este es *mi* asunto pendiente. Mira, hija. Sé que me queda poco, que mi enfermedad avanza rápido, y cada vez me cuesta más respirar. Ya me lo dijo la doctora. Semanas, con suerte meses. No te pienses que no lo sé, ¿eh? -I afegeix amb contundència-: Pero antes de morirme, me gustaría que ella escuchara la canción. Qué tontería, ¿verdad? Nunca más supe de ella, sé que esto es imposible, pero las esperanzas se guardan en cajas pequeñas, dicen".

Em quedo impressionada, sento emoció però també una mica d'agobio. El pes de l'autoexigència que porto dins s'activa. És una demanda molt gran. I, honestament, poc realista, penso. I també s'activa una part de mi que em diu que ajusti expectatives.

Però després s'activa l'altra, la irracional que s'emociona i que també somia, i que entèn profundament a aquest home. I penso en la meua feina, en una de les nostres tasques acompanyant el final de la vida. *Explorar assumptes pendents del pacient i ajudar-lo a fer un tancament de vida*, diuen els manuals. A vegades s'aconsegueix, però no sempre es pot. Vacil·lo uns instants; li dic: "Antonio, ¿dónde guardas esta canción?". "Nunca la llegué a grabar, pero sí tengo las notas apuntadas en una libreta que guardé el día que la terminé. Pero no sé ni dónde estará", contesta desanimat. "¿No recuerdas dónde la guardaste?". Es queda pensatiu una estona. "Espera, tal vez... ¿me ayudas?" "¡Claro!", contesto emocionada. Després de buscar-la per mig pis, i de regirar tots els armaris que em va indicant, l'acabem trobant a les golfes, al fons d'un calaix ple de pols: una llibreta petita de tapa marró mig atrotinada, amb el seu nom en una cal·ligrafia gairebé recta, de tinta fosca, a la primera plana. L'Antonio l'agafa lentament amb les mans tremoloses, com si fos una relíquia que es pot trencar en qualsevol moment. Fulleja les pàgines fins que s'atura, evoca un somriure tort. "Aquí està". "Y ahora, ¿qué quieres hacer con ella?". L'Antonio somriu com un nen que acaba de fer una malifeta.

Aquell dia la visita acaba abans. L'Antonio no es troba gaire bé, està molt cansat i el dia ha sigut intens. Acordem visita la propera setmana i marxo a casa amb una sensació agredolça. Per una banda, emocionada per aquella història. Però per l'altra, amb el neguit de no poder arribar al final del que ell necessita, que és tancar aquest capítol de la seva vida. Però es pot tancar un capítol de mil maneres, penso.

La setmana següent em trobo a l'Antonio físicament més dèbil, ja necessita el respirador la major part del dia, però força animat. "¿Lo has traído?", els ulls plens d'il·lusió i la veu tenyida de la urgència que només

senten aquells a qui els ronda la mort a prop. Aquells que la coneixen. Que no la temen. “Sí, ¿quieres hacerlo hoy?”.

Ens trobem al menjador de l'Antonio, asseguts a la taula quadrada i una mica polsosa l'un al costat de l'altre. Agafo l'objecte pesant de la bossa gran de cartró i el deso sobre la taula de fusta. És un vell teclat electrònic que m'ha deixat el meu germà, que tenia guardat i que ja no utilitzava. Encara funciona. L'Antonio se'l mira entre la curiositat i el neguit i posa els dits sobre les tecles. Comença a tocar, aleatòriament primer i encadenant certa melodia després. “Hay cosas que no se olvidan”, diu orgullós. Obre la llibreta marró que havia deixat preparada sobre la taula, busca la pàgina exacta. Els dits damunt del teclat, les notes vibrant. Al principi sonen erràtiques, espaiades, sense un fil musical conductor. Però poc a poc enllaça una nota amb l'altra, i després amb l'altra. Comença a sonar una melodia. “Si te cansas, paramos”. Però ell està absort, com si no li suposés esforç moure els dits que cada cop semblen més àgils. Aquella és la primera tarda, però n'arriben més, fins que setmanes després l'Antonio ja ha perfeccionat la cançó. Resulta increïble si tenim en compte que s'està morint, però és que, de cap està perfecte! La il·lusió és un motor potent, penso. Va tot molt ràpid. Decidim grabar-ho, l'Antonio em demana: “¿Esto lo podemos subir a internet?”, “¿A las redes sociales, dices?”, “Sí, no sé, como se digan. Quiero que esta canción salga a la luz”.

Aquella tarda, quan deixo enrere la casa de l'Antonio, penso en la terapia de la dignitat del psicòleg canadenc Harvey M. Chochinov, que busca mantenir la dignitat del pacient al final de la vida. Que reflexioni sobre la seva història i faci revisió. Que connecti amb el seu sentit d'identitat i el llegat que pugui deixar. L'Antonio vol deixar un llegat, i m'agradaria acompanyar-lo, penso.

El gravo. Pugem el vídeo a les xarxes, explicant la seva història. I la repercussió és tremenda. El vídeo es fa viral, ens comença a escriure moltíssima gent emocionada parlant de les històries dels seus pares i dels seus avis. Quan vaig a casa de l'Antonio li explico i ell somriu des del llit, però cada dia està més dèbil, i també l'aclapara aquesta onada de repercussió. "Yo solo quería sacar esa canción de mis recuerdos. Que llegara a su destinataria. Pero creo que eso es imposible. Hasta los sueños tienen un límite, ¿sabes lo que te quiero decir?". Li afago la mà, em somriu i em mira als ulls: "gracias". Un fil de veu. "Aunque esto se acaba. Me has devuelto la ilusión."

Tres mesos més tard

Soc en una terrassa de la Barceloneta, és un dimecres de juny i el sol de la ciutat s'enganxa a la roba. M'estic fent un cafè amb llet, m'aboco sucre a la tassa i el dissolc amb la cullereta fent moviments circulars. El mòbil vibra sobre la taula. És un missatge d'Instagram, que conté l'última cosa que esperava ara. "Crec que conec a l'Antonio. Podem parlar?".

Dos dies després estic esperant al noi que em va escriure, l'Eduard, asseguda en una plaça de Gràcia. Apareix, ens presentem i va força al gra: m'explica que la seva mare una vegada li va explicar una història que li va ressonar a la que va explicar l'Antonio, i que va lligar caps en veure el vídeo. Que creu que és la mateixa. Les dades coincideixen. Jo l'escolto expectant. L'Eduard es posa la mà a la butxaca i en treu un sobre d'un blanc marfil. De dins extreu una fotografia en blanc i negre, amb les vores lleugerament doblegades. En ella, una parella jove somriu a la càmera, amb una il·lusió incipient a la mirada. Ella té els cabells llargs i rossos color crema i ell, de cabell curt i arrissat, li passa la mà per la part baixa de l'esquena. És l'Antonio. No en tinc cap dubte, el reconec. Llavors gira la fotografia i al revers s'hi pot llegir: *A i J., 14 de juliol de 1973. "La*

meva mare es deia Juliette". "Es deia?", "Sí, va morir fa un any. De fet, això m'ho va explicar quan va emmalaltir i parlàvem molt de la seva vida, sobretot al final... Aquest tal Antonio, va ser molt especial per ella. Mai li va explicar al meu pare, i penso, hi ha coses que no s'expliquen, no?

Una setmana després

Quan empenyo la pesada porta metàl·lica aquesta grinyola. Avanço entre els xiprers que formen ombres aleatòries sobre el caminet de terra. Arribo fins al lloc que estic buscant, al costat de tres precioses jardineres plenes de flors, m'inclino i hi deixo el petit ram de crisantems i orquídiess. Acomodo les flors amb carinyo. "La Juliette et recordava". Això ho dic en veu alta, i m'imagino, en un lloc indefinit entre el cel i la terra, als dos protagonistes junts, parlant de com els ha anat la vida. La vida que no van poder compartir. Premo el *play* del mòbil i unes notes de piano comencen a sonar, i la melodia es cola entre els arbres, els ocells i els núvols com cotons carregats d'aigua que amenacen amb fer ploure.

Minuts després, ressegueixo amb els dits les lletres metàl·liques i daurades del marbre fred. *Antonio Tello Bielsa, 03.01.1949-29.05.2024*. Deixo la fotografia amb delicadesa sobre la superfície lluenta, on la jove parella mira la vida amb esperança, i marxo deixant enrere l'olor de la molsa humida que envolta els xiprers. Penso, potser l'Antonio tenia raó... *"La nostalgia es una historia que no tiene final."*

2n Premi: Laura Ruiz (Reus, Tarragona)